

KIRSCH ATTILA

Sokorópátkai Szabó István politikai tevékenysége 1919–1931

SOKORÓPÁTKAI SZABÓ ISTVÁN anyai dédapám testvére volt. Dédanyám és nagyanyám gyermekkoromban sokat mesélt nekem „Pista bátyjáról”, az egykori miniszterről. Noha ekkor már az 1980-as évek elején jártunk, egy-egy elbeszélés végén mindig hozzátették, hogy „erről nem szabad beszélni.” A rendszerváltás idején — végzős középiskolásként — kezdtem kutatni a neves politikus pályáját. Hamarosan kiderült, hogy átfogó tanulmány vagy monográfia nem készült róla. A szocialista politikatörténet rendszerint Nagyatádi Szabó István kapcsán, s többnyire negatív beállításban emlékezett meg pályafutásáról.¹ A polgári történetírás sommás ítéletét a Nagyatádi Szabó István emlékkönyvben olvashatjuk: „*Sokorópátkai Szabó István karrierjét Nagyatádi Szabóval azonos nevének köszönhetette.*”²

Jómagam először 1992-ben, egy rövid írásban mutattam be a *Kisalföld* című napilapban,³ 2004-ben a szegedi egyetemen róla írtam a szakdolgozatot.⁴ Jelen tanulmányban a parasztpolitikus 1929 utáni politikai pályáját szeretném bemutatni, melyhez addigi pályafutását is vázlatosan ismernünk kell.

¹ NEMES Dezső: *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921.* Bp., 1962., Magyarország története 1918–1919, 1919–1945. (3. jav. kiadás) Főszerk. Ránki György, szerk. Hajdu Tibor, Tilkovszky Loránt. Bp., 1984. 387–437.

² Nagyatádi Szabó István emlékkönyv 1863–1924. Bp., 1995. 109.

³ KIRSCH Attila: „A történelem előtt viselem a felelősséget”. = *Kisalföld* 1992. január 11.

⁴ KIRSCH Attila: *Sokorópátkai Szabó István politikai pályaképe 1919–1931.* Szakdolgozat, Szeged, 2004. (Konzulens: dr. Sipos József egyetemi docens).

ÚT A NAGYPOLITIKÁBA

Szabó István 1878. október 5-én született a Győr megyei Pátkahegyen Szabó István szőlőműves⁵ és Dávid Rozi elsőszülött gyermekeként. Az elemi népiskola hat osztályát helyben végezte, ennél magasabb iskolába nem járt.⁶ Parlamenti képviselőként említette egy alkalommal, hogy nem volt módja továbbtanulni, egyetemre járni. Tájékozottságát autodidakta módon szerezte: „Kora ifjúságától kezdve minden szabadidejét önképzésre fordította, és így a rendkívül éles megfigyelőképességgel megáldott, józan eszű férfiú csakhamar nem mindennapi ismeretekre tett szert.”⁷ A hozzá hasonló korú fiatalokkal együtt ő is napszamba járt, részes arató volt, télen pedig favágással foglalkozott. Az idős falubeliek közül többen arra is emlékeznek, hogy 20 éves kora körül Sokorópátkai Szabó István a szomszédos Gic község grófjánál volt aratógazda, vagyis ő toborozta a grófi birtokra az aratókat.⁸ 1899-ben bevonult a császári-királyi közös hadseregbe, ahonnan altisztként szerelt le. 1898-ban házasságot kötött Jelencsics Mária sokorópátkai parasztlánnyal, kitől egy fiú, László született 1901-ben. Épp hogy elérte a jogszabályban rögzített 24 évet, máris bekerült a sokorópátkai községi képviselőtestületbe, amely 30 évesen falubíróvá választotta. A bíró a képviselőtestület elnökeként három hatáskört látott el: intézte az autonóm közigazgatás ügyeit, végrehajtotta az állami és vármegyei rendeleteket és rendőri és magánjogi ügyekben bíraskodott. Tisztségét a törvények szerint minimum három évig kellett viselnie.

Vezetése alatt a község látványos fejlődésnek indult. Mindenekelőtt a római katolikus templom építésének és a plébánia alapításának kezdeményezését fűzik az ő nevéhez, sőt, a templom konkrét helyének kijelölését is neki tulajdonítják.⁹ A plébánia történetírója mindössze annyit jegyez meg, hogy az építendő templom alapkövét Szabó István mint falubíró rakta le 1911-ben.¹⁰ Ugyanebben az évben másik „nagy tette” a helyi földosztás volt. A Vallásalaptól kibérelt földet a lakosság között „tehetség arányában” felosztotta.¹¹

⁵ A község lakosságának nagy része a XIX. század végén szőlőművelésből élt, a gazdák néhány hold szőlőbirtokon gazdálkodtak. Vélhetően Szabóék is ebbe a kisparaszti rétegbe tartoztak.

⁶ Pintér Lajosné 89 éves sokorópátkai lakos 2004-es visszaemlékezése szerint tanítója szinte „haragudott rá”, mert mindig többet akart tudni nála.

⁷ Győr vármegyei fejek. [Győr], 1931. 12.

⁸ Gróf Jankovich-Bésán Endrénéél szolgált. Horváth Gyuláné Szabó Jolán visszaemlékezése.

⁹ KOZMA Lászlóné: Ki volt Szabó István? = Kisbíró [Sokorópátkai lap] I. (1989) 3. szám, 2. Írott dokumentumok azonban ezt nem erősítik meg.

¹⁰ KOVÁCS György plébános: A sokorópátkai plébánia története. (Kézirat) 1914. 3.

¹¹ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1924. január 31.

1910-ben az országos 48-as Függetlenségi Pártnak jelöltjeként bevásztották a Győr vármegyei Törvényhatósági Bizottságba, melynek 1919-ig aktív tagja volt. Megyegyűlési képviselőként megfelelő közéleti tapasztalatokra tett szert.¹² 1919 elején Országos Földműves Párt Győr vármegyei szervezőjeként a politikai életbe is bekapcsolódott. 1919. március 7-én az Országos Földműves Párt budapesti Rónai utcai székházában rendezett nagygyűlésen a párt elnökévé választották. A tanácsköztársaság idején kezdve szülőfalujában tartózkodott. Mivel a település lakóit a kommün ellen hangolta, letartóztatták, s július 31-én Győrben halálra ítélték. A rendszer bukása miatt az ítélet végrehajtására már nem került sor.¹³

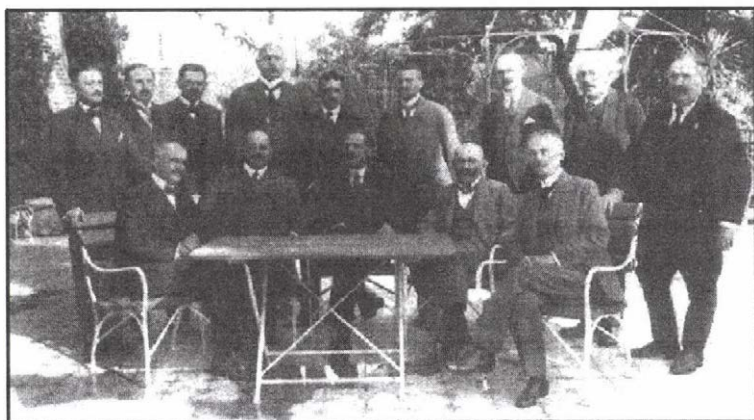
Az 1919. augusztus végén megalakult harmadik Friedrich-kormányba Nagyatádi Szabó István helyére Sokorópátkai Szabó István került kiskisgazdaügyi miniszterként. 1919. decembere és 1920. decembere között előbb a Huszár-, aztán a Simonyi-Semadam- és az első Teleki-kormányban minisztertársak voltak. Az egyesített Kiskisgazdapártban (Országos Kiskisgazda és Földműves Párt) Nagyatádi lett az elnök, Sokorópátkai pedig a helyettese.

A Huszár-kormányban Nagyatádi közlelmezési miniszter lett, Sokorópátkai megtartotta a kiskisgazdaügyi tárcát.¹⁴ Az 1920. januári választásokon a győrszentmártoni kerület képviselőjeként került be a parlamentbe.

¹² A kortársak egyike a törvényhatósági bizottságot úgy jellemezte, hogy a „legjobb iskola, mely a közéletre nevel”. Vö. Zsitvay Tibor emlékiratai. Szerk.: Sipos Péter. Budapest, 1999. 47. (Korok és dokumentumok: Magyarország 1921–1941.)

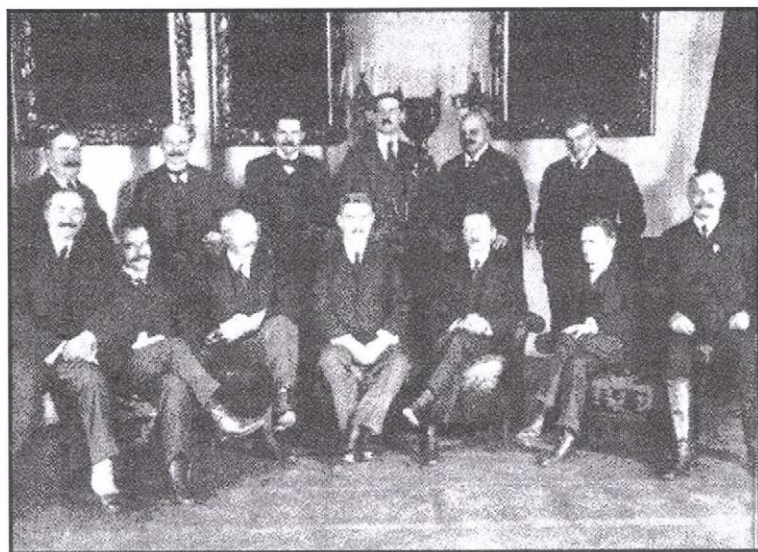
¹³ Sokorópátkán a direktórium alakítását meggátoló zendülés a karhatalmi bizottság jelentése szerint 1919. április 5-én volt. Ezt követően. április 10-én ténylegesen megválasztották a paraszttanácsot. A túszedés elrendelése április 22-ére tehető. (A budapesti direktórium rendelete alapján: „A társadalom vezető emberei közül túsok szedendők a belügyi népbiztos távirata értelmében.”) A Győr városi és vármegyei direktórium nyílt parancsa, amelyben a túszedő akciót elrendelik, április 29-én kelt. Ebben hat falut sorolnak fel – köztük Sokorópátkát –, ahonnan túsokat kell gyűjteni. A dokumentumban – mint lehetséges célszemély – Sokorópátkai Szabó Istvánt is említik. Győr–Moson–Sopron Megye Levéltára, Győr (GyMSML) Győr vármegyei direktórium iratai, 1919.

¹⁴ PÖLÖSKEI Ferenc: Horthy és hatalmi rendszere (1919–1921). Budapest, 1977. 51–53. Huszár Károly kormányát (benne 3 liberális és 2 szociáldemokrata taggal) átmenetinek tekintette.

Friedrich István kormánya

(Ülő sor, balról jobbra: Rubinek Gyula, Heinrich Ferenc, Friedrich István, Balogh György, Grün János; álló sor: Beniczky Ödön, Csilléry András, Bleyer Jakab, Pekár Gyula, Schnetzer Ferenc, Ereky Károly, Haller István, Oláh Dániel, Sokorópátkai Szabó István)

Huszár Károly kormánya

(Ülő sor, balról jobbra: Haller István, Rubinek Gyula, Somssich József, Huszár Károly, Beniczky Ödön, Korányi Frigyes, Nagyatádi Szabó István; álló sor: Sokorópátkai Szabó István, Peyer Károly, Bleyer Jakab, Friedrich István, Heinrich Ferenc, Bárczy István)

AZ ELSŐ NEMZETGYŰLÉSBEN – A MINISZTERSÉG VÉGE

A Kisgazdapárt és a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja győzelmével végződött választás után 1920. február 13-án összeült a nemzetgyűlés. Jelentős feladatok vártak rá: az államfő-probléma tisztázása és megoldása, valamint az új kormányhatalom stabilizálása. A Huszár-kabinet a február 13-i ülésén tárgyalta az államfő-kérdést. Ebben a kérdésben Sokorópátkai Szabó István is véleményt mondott a kormányülésen: „*Én feltétlenül királypárti vagyok, de ezzel szemben le kell szögezni – Clerk nekem megmondta –, hogy Friedrichnek azért kellett távoznia, mert József főherceg mellett elkötelezte magát.*”

Sokorópátkai ezzel a véleményével elvetette Friedrich ideiglenes államfői hatalmát és Huszár Károly miniszterelnököt támogatta. A kormányülésen a miniszterek úgy döntöttek, hogy népszavazást írnak ki ebben a kérdésben. Mivel azonban a Huszár-kormány csak átmenetinek tekintette magát, a hatalmat a választásokat követően átadta. Március 1-jén a nemzetgyűlés – a királyság államformájának megtartásával – Horthy Miklós altengernagyot, a Nemzeti Hadsereg fővezérért kormányzóvá választotta. Az új kormány kinevezésére március 15-én került sor a budai királyi várban. A kabinet elnöke Simonyi-Semadam Sándor¹⁵ korábbi belügyminiszter lett. Sokorópátkai Szabó István megtartotta a kisgazdaügyi, Rubinek Gyula pedig a földművelésügyi tárcát.

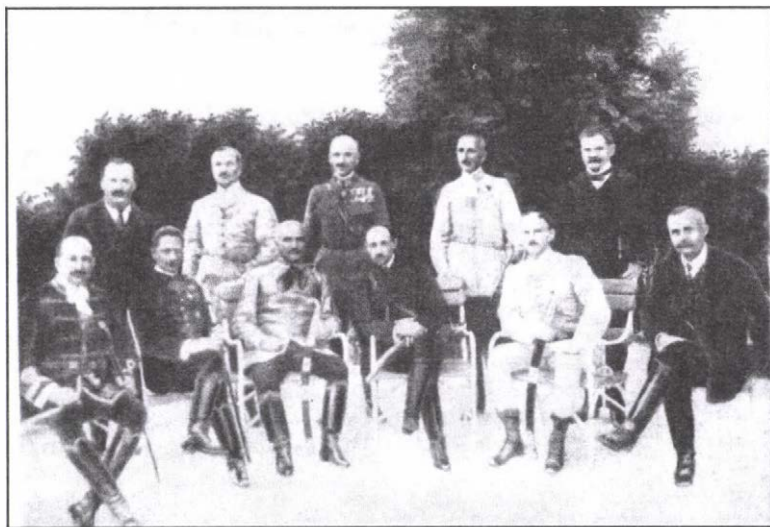

Simonyi-Semadam Sándor kormánya

(Álló sor, balról jobbra: Soós Károly, Sokorópátkai Szabó István, Bleyer Jakab, Haller István, Benárd Ágoston, Nagyatádi Szabó István; ülő sor: Ferdinandy Gyula, Simonyi-Semadam Sándor, Emich Gusztáv, Rubinek Gyula, Korányi Frigyes)

¹⁵ Simonyi-Semadam Sándor (1864–1946) a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának egyik vezetője, 1920. március 15-től július 19-ig miniszterelnök, ezzel egyidejűleg április 19-ig belügyminiszter. 1922-ben visszavonult a politikai életből.

Simonyi-Semadam kormánya a régen várt földreform végrehajtását ígérte. A tervezet kidolgozását Rubinek Gyula kezdte meg, azonban a Trianoni Békeszerződés megrendítette az országot és kormányválságot idézett elő. A legesélyesebbnek a miniszterelnöki posztra gróf Bethlen István tűnt: sajátos kormánylistával rukkolt elő, ezért kinevezését Horthy elvetette és 1920. július 20-án a kormányzó gróf Teleki Pált nevezte ki miniszterelnökké. Ezzel ismét előtérbe került az egységes kormánypárt létrehozásának gondolata, vagyis a Kisgazdapárt és a KNEP egyesítése. Sokorópátkai Szabó István tiltakozott a gondolat ellen, mert a pártok önállóságát és a közöttük lévő kompromisszumos megoldáskeresést támogatta. Úgy vélte, hogy a politikai viszonyok stabilizálására és nem folytonos változtatására van szükség.

Gróf Teleki Pál első kormánya

(Ülő sor, balról jobbra: Haller István, Korányi Frigyes, Csáky Imre, Teleki Pál, Ferdinandy Gyula, Nagyatádi Szabó István; álló sor: Sokorópátkai Szabó István, Benárd Ágoston, Stréter István, Tomcsányi Vilmos Pál, Bleyer Jakab)

Az első Teleki-kormány megalakulásakor az „Est” című lap arról cikkezett, hogy takarékosági okokból meg kellene szüntetni a kisgazdaügyi minisztériumot. Szabó István természetesen tiltakozott a felvetés ellen, mondván, ha őt le akarják váltani, azzal még nem kell a minisztériumot is eltörölni. A kérdés 1920. decemberében ismét napirendre került. Sokorópátkai ismét tiltakozott, s rámutatott arra, hogy a takarékoságra való hivatkozás hamis érv, mivel a minisztériumnak nincs külön apparátusa, a feladatokat a

földművelésügyi tárca hivatalnokai látják el. Szerinte a kisgazdaügyi minisztérium megszüntetésével éppen a kisgazdák veszítenének, mivel ennek éppen az a feladata, hogy megvédje a parasztság érdekeit és segítsen ügyesbajos dolgaik intézésében. A minisztérium megszüntetésére azonban 1920. december 20-án mégiscsak sor került, ugyanis Teleki Pál átalakította kormányát. Az új kormánylistából már kimaradt Sokorópátkai Szabó István, Rubinek Gyula, Haller István és Sréter István neve.

A kormányzópárt búcsúvacsorát rendezett a távozó minisztereknek. Szabó István is mondott pohárköszöntőt, amelyben – a korábbiakhoz hasonlóan – felemlgette a kommün idején elszenvedett meghurcoltatását, és tiltakozott minisztériumának megszüntetése ellen. A kormányátalakítás mögött az is meghúzódhat, hogy Teleki miniszterelnök a régi földművespárti Sokorópátkai Szabó és Rubinek helyett inkább Nagyatádi Szabóékhoz fordult politikai támogatásért. Ezzel Sokorópátkai Szabó István miniszteri pályafutása véget ért.

KÉPVISELŐI MUNKA

Sokorópátkai Szabó István a győrszentmártoni kerületben szerzett mandátumát tartotta meg, a kunszentmártoniról földművespárti harcostársa, *Kuna P. András* javára mondott le. Az első nemzetgyűlés időszakában (1920–1922) Szabó felszólalásaiban szinte kivétel nélkül a parasztság ügyeivel foglalkozott.

1920. május 19-én szólalt fel, amikor *Sziráki Pál* képviselő hadügyminiszterhez intézett a hadseregbe bevonult parasztok nyári szabadsága ügyében interpellált. Hangsúlyozta, hogy erős, bármikor bevetésre kész hadsereget kell fenntartani, de a gazdálkodó paraszt-katonáknak rotációs rendszerben engedélyezni kell a szabadságolást, hogy földjeiket meg tudják művelni. Felszólalt a botbüntetés bevezetése mellett is, vagyis hogy a jövőben kiszabott büntetesként botozást is lehessen alkalmazni. Érvelése szerint ezt a fajta büntetést csak bíró szabhatná ki, elsősorban leánykereskedelem, árdragítás vagy egyéb szélhámosság elkövetése esetén.¹⁶

Személyes ügyben *Drozdy Győző*¹⁷ képviselő megjegyzésére válaszolt. Drozdy egy alkalommal Sokorópátkai Szabó István távollétében megjegyez-

¹⁶ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1920. szeptember 1., 95. ülés

¹⁷ Drozdy Győző (1885–1970) politikus, újságíró. 1918-tól a Károlyi Mihály vezette Függetlenségi és 48-as Párt tagja, 1919. januárjától a Nagyatádi-féle Kisgazdapárt főtitkára, 1920-tól képviselő. Pártjával szembefordulva 7 társával együtt Horthy Miklós kormányzóvá választása

te, hogy ez — közepszerű ember lévén — semmiképpen sem érdemelte meg, hogy miniszter legyen, és hogy haláláig „kegyelmes úr”-nak szólítsák. December 21-én elmondott válaszában kifejtette, hogy veszélyes helyzetben, a nemzet érdekében vállalta e szerepet. A következőket mondta:

„Hogy miképpen szólítanak engem, azzal sohasem törődtem. De hogy mivel szolgáltam rá arra, hogy tizenhat hónapig Magyarország minisztere voltam, azt, ha még nem tudta az igen tisztelt nemzetgyűlési képviselőtársam, megmondom most, hogy legyen vége már egyszer annak a kitalált mondásnak, mintha én valami előráncigált ember lettem volna. Nem ráncigált engem senki elő, én magam jelentkeztem akkor, amikor a haza veszélyben volt. Akkor, amikor oly sokan, mondhatnám, megkergültek, amikor vörös gombot tűztek fel, mert az volt divatos, igen sokan pedig gyáván visszahúzódtak, akkor ez a győrmegyei kiscgazda a saját kezdeményezéséből... elindult onnan Pannonhalma környékéről, hogy megakadályozza azt a veszedelmet, amely akkor elsöpréssel fenyegette a mi szegény hazánkat. Sajnos, nem sikerülhetett ez nekem sem, gyenge voltam hozzá, sokan kellettek volna a munkához, kellett hozzá az, hogy minden egyes vidéken akadt volna ilyen apostol.”¹⁸

Ezt követően számos alkalommal felszólalt. Többek közt szorgalmazta, hogy a nemzetgyűlés végre alkossa meg a földreformtörvényt: *„Sokat várok tőle, mert akkor itt kihúzzuk a méregfogát azoknak a föld alatt bujkálóknak, akik az agrártársadalom osztályai közé éket vernek.”¹⁹* Nemegyszer élesen bírálta a kormány politikáját: például annak kapcsán, hogy a házhelyek eladásáról törvényben a házhelyek eladási árakat nem maximálták, s ezzel visszaélésekre (irreálisan magas árak megállapítására) adtak lehetőséget. Interpellációjában sürgős intézkedést kért.²⁰

A kiscgazdák képzésének szükségességéről is beszélt a Tisztelt Ház előtt Sokorópátkai, saját kezdeményezését hozva példaként: ugyanis választókerületében, Pápateszénen mezőgazdasági téli tanfolyamot indított a kiscgazdáknak. Mint mondotta, a gici grófnő, Jankovich-Bésán Endréné nagylelkűségének köszönhetően indulhatott be a tanfolyam. Azt kérte, hogy a kormány a költségvetésből támogassa hasonló tanfolyamok megindítását, illetve, hogy dolgoztassa ki ezeknek a tanfolyamoknak az oktatási programját.²¹

ellen szavazott. 1921-ben Rassay Károly pártjához, 1923-ban a Reform Párthoz csatlakozott. 1926–1927-ben a Független Nemzeti Demokrata Párt (Egyesült Baloldal) egyik vezetője.

¹⁸ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1920. december 21., 140. ülés.

¹⁹ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1921. február 24., 152. ülés

²⁰ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1921. március 18., 168. ülés

²¹ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1921. május 24., 194. ülés

Az elemi iskolák állapotát és a tanítóhiányt is felvetette egyik hozzászólásában.²² „A falusi iskolák nádfedelű vityillóiban száznál több gyermek van összesűfelve, és ezeket egyetlen tanító tanítja... De ennél még szomorúbb az a kép, hogy közel 3–400 iskolában nincs tanító.”²³ 1920-ban született egy rendelkezés a tanítói kinevezések feltételeiről, s ez korlátok közé szorította a tanítói állásba való kinevezéseket. Sokorópátkai Szabó István ennek a rendelkezésnek az érvénytelenítését kérte, és a problémára megoldást várt a kultuszminisztertől. Ennek kapcsán támogatólag említette a numerus clausus-rendszert is, mert szerinte a zsidó származású hallgatók túlsúlya miatt a tehetséges parasztfiatalok nem jutnak be az egyetemi oktatási rendszerbe.

A földek haszonbérletére, illetve a haszonbérlettel kapcsolatos visszaélésekre is felhívta a figyelmet.²⁴ Sok gazda, miután földjét bérbe adta, önkényesen felemelte a bérleti díjat. Szabó István állami szabályozást és ellenőrzést kért ezzel kapcsolatban. A belügyminiszterhez a piaci árak maximalizálásáról is nyújtott be interpellációt. Ellenezte a piaci árak központi maximalizálását, hiszen ez az őstermelőket sújtaná, a fekete kereskedelmet üzöknök pedig kedvezne. Feltette a kérdést: tud-e egyáltalán a belügyminiszter arról, hogy a győri piacon a rendőrség ármaximalizálást végez?

A sajtószabadság korlátozását érintő felszólalása is volt Szabó Istvának.²⁵ Az egyik újság azt írta, hogy a Hangya Szövetkezetekben előfordulnak bizonyos visszaélések. Kérte az igazságügy-minisztert, hogy fokozzák a cenzúrát az ezekhez hasonló ügyekben.

Sokorópátkai Szabó István nemzetgyűlési képviselőként szoros kapcsolatot ápolt választókerületével. Miniszterként és „csak” képviselőként is Téten tartotta nagygyűléseit. Lovas bandériumos népünnepélyek voltak ezek, ahol régi barátai és harcostársai (pl. Csemez István földbirtokos) is szót kaptak. Még miniszterként tartott első nagygyűlésén bejelentette, hogy állandó irodát nyit Győrben, a Fehér Hajó fogadóban, ahol választói felkereshetik. Ezekben az években sorra járta körzete meghatározó falvait. 1921-es tétí gyűlésén hangsúlyozta: a képviselő feladata elsősorban nem különböző ügyek „kijárása”, hanem az ország szolgálata. Választói jól tudják, hogy ezernél több ügyben kérték segítségét, s ő minden jogos kérést támogatott. Beszédét érdekes felhívással zárta: felhatalmazást kért választóitól, hogy — amennyiben a kormány a falu érdekeivel ellentétes döntéseket hozna — a kormány ellenében, a nép érdekében fellépessen. A tömeg zajos éljenzéssel helyeselt.

²² Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1921. június 9., 205. ülés

²³ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1921. június 9., 205. ülés

²⁴ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1921. június 10., 206. ülés

²⁵ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1922. január 5., 209. ülés

AZ 1922. ÉVI NEMZETGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK

1921. március 21-én *IV. Károly* király váratlanul Magyarországra érkezett, hogy elfoglalja trónját. Kísérlete azonban kudarcra végződött, kénytelen volt visszatérni Svájcba.²⁶ Ez az esemény belpolitikai válságot okozott, s a Teleki-kormány bukásához vezetett. 1921. április 14-én Horthy Miklós kormányzó gróf Bethlen Istvánt nevezte ki miniszterelnökké.

Bethlen célja az volt, hogy hatalmi bázisát megerősítse és erős kormánypartot hozzon létre. Az egységes kormánypart megalakításának előkészítése 1921 novemberében kezdődött. Bethlen december elejétől megbeszéléseket folytatott a Kiszgazdapárt gazdagparaszti-kisbirtokos szárnyának vezetőivel. Ugyanakkor titokban tárgyalások folytak a kis- és középparaszti szárny képviselőivel is. Ezeknek a megbeszéléseknek az lett az eredménye, hogy a Kiszgazdapárt december 24-én olyan határozatot fogadott el, amely szerint más pártból való képviselők is beléphetnek a Kiszgazdapártba, ezért a párt nevébe felveszik a „polgári” jelzőt is. Ez ellen a kis- és középparaszti szárny képviselői tiltakoztak. Maga Bethlen 1922. január 2-i beszédében fejtette ki először az egységes kormánypart megalakításának szükségességét. A gazdagparaszti frakció tagjai nagy lelkesedéssel üdvözölték Bethlen beszédét, mert a Kiszgazdapárt kormányparttá bővítését akarták, hiszen az így létrehozott kormánypartban jelentősebb hatalmi pozíciókat szerezhettek.

Bethlen igyekezett a KNEP-ből is elvonni azokat, akik számára veszélyesek lehettek. A kormányparttá bővülés politikai folyamata 1922. január 15. és február 23. közötti időszakra tehető, amint ezt Sipos József tanulmánya kimutatta.²⁷

Ez a politikai akció megteremtette Bethlen számára a hatalomhoz szükséges bázist. Elérte, hogy még ebben az évben új választásokat tartsanak. Március 2-án kiadták az új választójogi rendeletet, amely választójogot biztosított minden 4 elemi végzett, 24. életévét betöltött férfinak, aki 10 év óta magyar állampolgár, és két év óta ugyanabban a községben lakik, ott lakása van. Nők esetében szigorúbb feltételeket szabtak. A választójogot a 6 elemi osztály elvégzéséhez, a 30. életév betöltéséhez, 10 évi magyar állampolgársághoz, és 2 évi helyben lakáshoz kötötték. A rendelkezés a főváros és a tör-

²⁶ *IV. Károly* még egyszer, 1921 októberében kísérletet tett a trón visszafoglalására, ám a budaörsi csatában katonailag is vereséget szenvedve, végleg le kellett tenni a visszatérésről.

²⁷ SIPOS József: Adalékok a Bethleni konszolidáció politikai és jogi vonatkozásaihoz. Kézirat, Szeged, 1972. 78 p.

vényhatósági joggal felruházott városok kivételével a nyílt szavazást vezette be.²⁸

A kormányzópárt jelöltjei ezen a választáson a régi kisgazdapárti politikusokból, a Bethlen körül csoportosuló ún. „disszidensek”-ből, és a KNEP régi harcosaiból verbuválódtak. Sokorópátkai Szabó István az 1920-as választáshoz hasonlóan ismét a győrszentmártoni kerületben indult. Jelölését 1922. május 24-én regisztrálta a győrszentmártoni választási iroda. Két ellenjellel kellett szembenéznie: Markos Gyulával,²⁹ aki a Keresztény Kisgazda, Földműves és Polgári Párt tagjaként — ismeretlenül — gyenge esélyekkel indult, illetve Szmrecsányi Györggyel,³⁰ aki a Friedrich-féle párt jelöltje volt.³¹

Szmrecsányi tapasztalt politikus volt. Friedrich Istvánnal együtt lépett ki a KNEP-ből, és az ő pártjában az első nemzetgyűlés idején a kormány ellenzékéhez tartozott. A kampányban személyeskedésig menő harcot vívott Sokorópátkaival. Ehhez hozzájárul — mai kifejezéssel élve — a médiatámogatás is, hiszen Szmrecsányit a Dunántúli Hírlap, míg Sokorópátkai Szabót a Győri Hírlap támogatta. Szabó István május 25-én kezdte kampányát Kajáron, ahol választási gyűlést tartott. Aznap még Szerecsenyben is szerepelt, a következő napon pedig Csikvánd, Malomsok, Szemere voltak a kampánykörút állomásai. A Győri Hírlap szerint mindenütt lelkesedés fogadta, csak Gyarmaton vallott kudarcot, ahol mindössze néhány ember jelent meg a rendezvényén. Beszédeiben általában időszerű politikai kérdéseket elemzett. Kiemelte, hogy a királykérdés most nem aktuális, mert a nemzetnek, az országnak előbb meg kell erősödnie, hogy az Antant előtt kedvezőbb színben tűnjék föl. Szokása szerint a földműves réteg nemzetgazdasági fontosságát hangsúlyozta, de ugyanilyen fontosnak tüntette fel az ipar és a kereskedelem szerepét is. Lándzsát tört az egységes kormányzópárt mellett: *„fő törekvésem mindig az volt — mondta —, hogy közös platform létesítésével a polgári társadalmat egy harc képes egységgé összefoglaljuk... Ezt a kitűzött célt, úgy érzem, most közelítettük meg az újjáalakulással.”*³²

²⁸ PÖLÖSKEI Ferenc: Horthy és hatalmi rendszere (1919–1922). Budapest, 1977. 191–193.

²⁹ Markos Gyula életére és működésére vonatkozóan sem szakirodalmi, sem levéltári adatokat nem találtam.

³⁰ Szmrecsányi György (1876–1932) legitimista politikus. 1905-ben a Szabadelvű Párt programjával választották országgyűlési képviselővé, később a Néppárthoz csatlakozott. 1917–1918-ban Pozsony város és vármegye fősipánja volt. 1919-ben Bécsben részt vett a Bethlen vezette antibolszevista komité munkájában. 1920–1921-ben a nemzetgyűlés alelnöke is volt.

³¹ GyMSML Nemzetgyűlési választási jegyzőkönyv, 1922. május. 24.

³² A Győri Hírlap 1922. május 25. és június 31. közötti számai alapján.

Mindeközben a *Dunántúli Hírlap* Szmrecsányit, mint „leendő képviselőt” élte. Ő Győrszentmártonban kezdte korteskörútját. Sokorópátkait hálátlansággal vádolta Friedrich Istvánnal szemben, hiszen „ő csinált belőle politikust”. Igazságos adózást követelt, és azt, hogy a közszükségleti cikkek ne vessenek ki adót. A földreform tervezetét is rossznak találta.³³

A választásokra június 1-jén került sor. A győrszentmártoni kerületben Markos Gyula 3383, Sokorópátkai Szabó István 3636, Szmrecsányi György 4678 szavazatot kapott. A választójogi törvény értelmében pótválasztást kellett kiírni, amelyre június 11-én került sor. Az eredmény szerint Sokorópátkai Szabó István 6511 vokssal legyőzte Szmrecsányi Györgyöt, aki 6412 szavazatot kapott. Így Szabó István másodszor is a győrszentmártoni kerület nemzetgyűlési képviselője lett.³⁴

MÁSODIK CIKLUSA A NEMZETGYŰLÉSBEN (1922–1926)

A választáson az Egységes Párt 140 mandátumot szerzett, a második helyezett 25-öt, a legitimista ellenzék 20, a Rassay-féle Nemzeti Szabadelvű Párt 8, a 48-as Függetlenségi Párt 2, a Vázsonyi-féle Demokrata Párt 2 képviselői helyhez jutott. Az eredmény megerősítette gróf Bethlen István pozícióját.³⁵ Ebben a nemzetgyűlésben Sokorópátkai Szabó István a földművelésügyi, közigazgatási, közjogi, pénzügyi, szanálási és véderő-bizottságoknak lett a tagja.³⁶

Első felszólalásában a hatályban lévő, termelőket sújtó hatósági eljárási rendeletet bírálta, amely a piacokon árusító falusi gazdákat a hatóságilag megszabott árak betartására kötelezte. Kifejtette, hogy a hatóság az árakat egyre lejjebb viszi, a termelőnek egyre kisebb lesz a haszna. Konkrét példákat is említett a belügyminiszterhez szóló interpellációjában. (Beszédét többször közbekiabálásokkal zavarták meg, és szemére vetették, hogy hogyan meri vádolni a hatóságot.) A miniszter vizsgálatot ígért.³⁷

1923. január 9-i hozzászólásában a kiviteli illeték eltörlését követelte, mivel az szintén az őstermelők életét keseríti. Az iskolarendszer kapcsán a 8 osztályos modell bevezetését szorgalmazta azzal, hogy az utolsó két évben a

³³ Dunántúli Hírlap 1922. május 23–május 31-ig terjedő számai alapján.

³⁴ GyMSML Győrszentmártoni kerület pótválasztási jegyzőkönyve, 1922. június 11.

³⁵ PÓLÓSKAI Ferenc: Horthy és hatalmi rendszere (1919–1922). Budapest, 1977. 200–202.

³⁶ Parlamenti almanach az 1922–1927. évi nemzetgyűlésre. (Sturm-féle országgyűlési almanach). Szerk. Baján Gyula. Bp., [1922]. 384–385.

³⁷ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1922. szeptember 13., 49. ülés

diákok földművelési ismereteket is tanulhatnak.³⁸ A mezőgazdasági dolgozók munkaszerződésének állami szabályozását rendező törvényjavaslatot szintén támogatta. Erre azért volt szükség, mert ezeknek a dolgozóknak rendszerint túl alacsony bért állapítottak meg, ezáltal feszültségek alakultak ki az egyes társadalmi csoportok között. A mezőgazdasági munkások az ipari munkásokhoz képest hátrányos helyzetbe kerültek.³⁹

Személyes ügyben is szót kért, amikor Cserti József képviselőtársa a Nagyatádihoz fűződő viszonyát boncolgatta egyik felszólalásában. Ismét védekezni kényszerült, miszerint ő a Földműves Párt elnökeként lett tagja a III. Friedrich-kormányának, nem pedig egy „ellen”-Nagyatádként.⁴⁰ Peyer Károllyal is folytatott szócsatát, mivel kölcsönös ellenszenvvel viseltettek egymással szemben. Peyer beszámolt egy esetről, mely szerint Ajkán járva az ottani kisgazdák neki panaszkodtak, hogy Sokorópátkai Szabó István velük „nem törődött”, csak a helyi urasághoz ment el, annak sertéstelepét nézte meg. Szabó indulatosan válaszolt, vádaskodásnak nevezte Peyer szavait, sőt, még azt is hozzátette, hogy a meglátogatott földbirtokost, Sütő Pált azokból az időkből ismeri, „amikor az önök foglyai voltunk.” Erre Peyer hasonlóan dühösen válaszolt, mondván, legközelebb elégtételt fog követelni.⁴¹

Sokorópátkai birtokával kapcsolatban *Gaál Gaszton*⁴² képviselő azzal vádolta meg, hogy a területet jogtalanul szerezte. Szabó megmagyarázta, hogy a birtokot a Vallásalaptól vette bérbe.⁴³ A választójogi törvényjavaslattal kapcsolatban a kormány előterjesztését támogatta a nők szavazati jogát és a nyílt szavazást illetően.

Ebben a ciklusban aktív képviselői tevékenységet fejtett ki Sokorópátkai Szabó István. Havonta legalább egy gyűlést tartott, Győrben pedig — a Fehér Hajóban — kéthetente állt választói rendelkezésére, akik ügyes-bajos dolgaikkal fordultak hozzá. Például 1925. június 28-án Nagybarátfaluban 300 hallgató előtt az általános politikai helyzetről, a földreformról és a nemzeti összefogás szükségességéről beszélt. Ugyanezen év november 9-én Győrszentmártonban, 1926. január 23-án Tápszentmiklóson, augusztus 14-én Pázmándfaluban tartott politikai fórumot.⁴⁴

³⁸ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1923. január 9., 80. ülés.

³⁹ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1923. április 13.

⁴⁰ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1923. június 26.

⁴¹ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1923. június 27., 145. ülés.

⁴² Gaál Gaszton (1868–1932) kisgazdapárti politikus, 1921-ben a nemzetgyűlés elnökévé választották. 1931-ben az ismét létrehozott Kisgazdapárt elnöke lett.

⁴³ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1924. január 31., 232. ülés.

⁴⁴ Tevékenységét a Győri Hírlap és a Dunántúli Hírlap ide vonatkozó tudósításaiból (1922–1926) ismerhetjük meg.

AZ 1926. ÉVI VÁLASZTÁSOK

A Bethlen István nevével fémjelzett konszolidációs politika 1926-ra stabilizálta a Horthy-rendszert. 1926. november 15-én a kormányzó föloszlatta a parlamentet és új választásokat írt ki. A kormány tábora az Egységes Párton kívül a Keresztény Nemzeti Gazdasági és Szociális Párt alkotta. Bal oldalon foglalt helyet a Nemzeti Demokrata Párt, a Függetlenségi 48-as Kossuth-párt, az MSZDP és egy új formáció: a Magyar Szocialista Munkáspárt. A szélsőjobboldalt a Gömbös-féle Fajvédőpárt (Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt)⁴⁵ foglalta el.

Sokorópátkai Szabó István ismét a kormánypárt képviselőjelöltjeként indult a győrszentmártoni kerületben. Ellenfele Csarada György,⁴⁶ a Fajvédőpárt jelöltje lett. Szabó korteskörútját december 2-án kezdte Téten, amit régi barátja, Csemez István szervezett. Beszédében méltatta a kormány tevékenységét, gróf Bethlen Istvánt a magyar történelem hatalmas államférfijának nevezte. Választási programjában a magyar vidék fejlesztéséért szállt síkra. Falusi és tanyasi iskolák létesítését szorgalmazta, járási gazdaképző iskolák, téli tanfolyamok szervezését sürgette. Olvasókört és kultúrházat minden faluba! — hirdette meg a jelszót. *„Meg kell szüntetni, hogy minden okosabb ember elhagyja a faluját, mert ott nem tud megélni.”*⁴⁷

Legnagyobb szabású választási rendezvényére szülőfalujában került sor. Ezen még gróf Klebelsberg Kunó⁴⁸ vallás- és közoktatási miniszter is megjelent, hogy a választók körében Sokorópátkai Szabó Istvánt és a saját kultúrprogramját népszerűsítse.⁴⁹

Csarada György Győrszentmártonban kezdte a kampányt, politikai gyűlésén a kormány politikáját ostorozta és annak elutasítására szólított fel.⁵⁰ Érdekes adalék, hogy Sokorópátkán Csarada Györgyöt 6–8 család támogatta. Morvai István egyike volt a Csaradát támogatóknak. Lánya visszaemlékezése szerint döntését személyes okok motiválták. Ő is haragosa volt Szabónak, akit – a többiekkel együtt – igazságtalan embernek tartott.⁵¹

⁴⁵ Ez a párt 1928. szeptember 4-én feloszlott, az 1931-es választásokon már nem szerepelt.

⁴⁶ Csarada György életére és működésére sem szakirodalmi, sem levéltári adatokat nem találtam. GyMSML Választási jegyzőkönyv, 1926. november

⁴⁷ Győri Hírlap, 1926. december 4.

⁴⁸ Klebelsberg Kunó gróf (1875–1932) egyetemi tanár, kultúrpolitikus, miniszter. 1927–1932 között az Országos Magyar Gyűjteménygyűjtemény tanácsának elnöke, 1917-től a Magyar Történelmi Társulat elnöke. 1922–1931-ig vallás- és közoktatásügyi miniszter.

⁴⁹ Győri Hírlap, 1926. december 8.

⁵⁰ Dunántúli Hírlap, 1926. december 2.

⁵¹ Pintér Lajosné 89 éves sokorópátkai lakos szóbeli közlése (2004).

A nemzetgyűlési választások lebonyolítására 1926. december 14–15-én került sor. Bethlen kormánypártja ezúttal is nagy fölényrel győzött: 171 képviselője foglalhatott helyet az országházban. Ehhez jött még a Bethlennel koalícióban lévő Keresztény Gazdasági és Szociális Párt 33 mandátuma, ami majd' kétharmados többséget biztosított számára a törvényhozásban.⁵² Sokorópátkai Szabó István 6185 szavazattal megtarthatta képviselői helyét; Csarada György 5630 szavazatot kapott.⁵³

HARMADIK CIKLUSA A NEMZETGYŰLÉSBEN (1927–1931)

Sokorópátkai Szabó István a harmadik nemzetgyűlésben a mezőgazdasági, a védelmi és az ipari bizottság tagja lett.⁵⁴ 1927. május 6-án szólalt fel először a kigazdák továbbképzése ügyében. Szorgalmazta a mezőgazdasági oktatás megváltoztatását, hogy az ún. gazdatisztképző iskolákban válasszák külön a gazdatisztek és a kisparaszti gazdálkodók képzését.⁵⁵ Ezt követően hosszú szünet után, 1928. június 21-én találkozunk nevével a nemzetgyűlési jegyzőkönyvekben. Ennek az a magyarázata, hogy hosszabb ideig betegeskedett.⁵⁶

Sokorópátkai 1928–1929-ben főként közgazdasági kérdésekben hallatta hangját a magyar nemzetgyűlésben: interpellált a tömegközlekedés–áru-fuvarozás rendjének törvényi szabályozása érdekében,⁵⁷ a földbirtokrendezéssel kapcsolatban javasolta a korábban katonai célra használt földterületek fölosztását⁵⁸; indítványt nyújtott be a magyar fajborok törvényi védelme érdekében.⁵⁹ Kéthly Anna szociáldemokrata képviselőnő felvetette a 8 osztályos elemi iskola bevezetésének lehetőségét. Sokorópátkai Szabó István csak részben támogatta a javaslatot, mivel szerinte a parasztgazdaságokban nagyon is szükség van a 10–12–14 éves gyermekek munkájára. Ő inkább az esti

⁵² GRATZ Gusztáv: Magyarország a két háború között. (Szerk. a jegyzeteket és az utószót írta Paál Vince). Bp., 2001.) 222–223. (Millenniumi magyar történelem: Historikusok)

⁵³ GyMSML Választási jegyzőkönyv, Györszentmárton, 1926. december 15.

⁵⁴ Nemzetgyűlési almanach, 1927.

⁵⁵ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1927. május 6.

⁵⁶ Sokorópátkai Római Katolikus Plébánia irattára. Historia domus, 1938. Szelei Imre plébános feljegyzése Sokorópátkai betegeskedéséről.

⁵⁷ Nemzetgyűlési Napló, 1928. június 21.

⁵⁸ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1928. július 4., 198. ülés

⁵⁹ Elmondása szerint rendszeresek a visszaélések, pl. a Tokaji márkanévvel. Nemzetgyűlési Napló, 1929. február 21.

iskola bevezetését szorgalmazta, ahol a 7–8. évfolyamon mezőgazdasági ismereteket oktatnának.⁶⁰

Interpellálta a kormányt a zsellérek sanyarú helyzetének javítása érdekében is: sürgős beavatkozást kért, mert ezeknek a nincsteleneknek egy része azért hal meg, mivel nem tudják megfizetni a gyógyszerek árát. Szabó — rászorultsági alapon — ingyenes gyógykezelést javasolt állami költségvetési garanciával.⁶¹ Az 1930-as költségvetés tárgyalásakor hosszabb beszédben ecsetelte a túltermelési válság miatt kialakult tűrhetetlen mezőgazdasági viszonyokat, megemlítve, hogy pl. a tej eladhatatlan terméké vált, 10–12 fillért adtak literjéért.⁶²

A kultuszminisztérium költségvetésének összeállításakor hosszasan dicsérte Klebelsberg VKM-minisztert, akit Eötvös Józseffel együtt a magyar oktatásügy és kultúrpolitika legnagyobbjai közé sorolt. Elismeréssel szólt az alföldi falusi és tanyasi iskolák hálózatának kiépítéséről. Meggyőződése szerint hátra van még a tanítók és kántortanítók fizetésének rendezése, illetve a tizenéves gyermekek munkájának törvényi szabályozása.⁶³ A gazdasági világválság ebben az időben már érezte hatását: Sokorópátkai tönkrement emberekről beszélt.⁶⁴ A közegészségügyi problémákkal kapcsolatban a falvak tiszta ivóvízzel való ellátását sürgette, hiszen a fertőzött ivóvíz a járványos megbetegedések egyik kiváltója lehet.⁶⁵

AZ 1931. ÉVI NEMZETGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK: BÚCSÚ A NAGYPOLITIKÁTÓL

Ismeretes, hogy a nagy gazdasági világválság 1929. október 24-én a New York-i tőzsdekrachhál kezdődött. Ez a válság Magyarországot is súlyosan érintette, szinte minden társadalmi réteg életszínvonala zuhant. Belpolitikailag ez azt jelentette, hogy a Bethlen-kormány stabilitása és támogatottsága csökkent. Az Egységes Párt megbomlott, létrehozták a Független Kisgazdapártot.⁶⁶

⁶⁰ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1929. június 11., 309. ülés

⁶¹ Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1930. május 8., 338. ülés

⁶² Nemzetgyűlési jegyzőkönyv, 1930. május 27.

⁶³ Nemzetgyűlési Napló, 1930. június 3.

⁶⁴ Nemzetgyűlési Napló, 1931. február 24., 470. ülés

⁶⁵ Nemzetgyűlési Napló, 1931. május 1.

⁶⁶ ROMSICS Ignác: Bethlen István. Politikai életrajz. Budapest, 1991. 222–225. A földbirtokos érdekeket képviselő Gaál Gaszton-féle új kisgazdapárttól a politikai elit gúnyosan azt mondta,

Ebben az időszakban Sokorópátkai Szabó István a korábbiakhoz képest is többet járt választói közé, próbálta nyugtatni a kedélyeket, és a kormány támogatottságát megőrizni. Közben azonban Bethlen és a kormányzó viszonya is megromlott, a miniszterelnök pozíciója megingott. A Bethlen miniszterelnökségének 10. évfordulójára kiadott emlékalbumban Sokorópátkai Szabó István még feltétlen támogatásáról biztosította a miniszterelnököt. Önmagát Bethlen tántoríthatatlan követőjének és soha nem ingadozó hívének nevezte: *„En Bethlen István grófban az ősnemes magyar főurat, a melegszívű emberbarátot, az igazságszerető, gyengéd, gyámolítani hajlandó férfiút (...) a nagy diplomatát látom.”*⁶⁷

A kormány és az Egységes Párt ingatag helyzetében került sor az 1931-es választásokra, amit június 28–30-án tartottak meg. A győrszentmártoni kerületben az Egységes Párt ismét Sokorópátkai Szabó Istvánt jelölte, immár negyedszer 1920 óta. Vele szemben Csikvándi Ernő⁶⁸ indult, aki szintén az Egységes Párt tagja volt, de a Bethlennel szemben álló Gaál Gaszton-féle csoportosuláshoz tartozott. A Sokorópátkaival egyidős férfi Győr és Veszprém vármegyében is több birtokot bérelt. Mezőgazdasági akadémiát végzett, sikeres gazdálkodóként a Felsődunántúli Mezőgazdasági Kamara alelnökévé választották. Nagyatádi Szabó István előterjesztésére gazdasági főtanácsosi címet kapott. Vezető szerepet vitt az OMGE-ben, és mind a Győr, mind a Veszprém megyei törvényhatósági bizottságnak tagja volt.⁶⁹

Az 1931-es választási kampány a gazdasági válság okozta gondok és megoldási kísérletek jegyében telt. Sokorópátkai Szabó István május 30-án Péren tartott kampánynyitó nagygyűlést. Az őt támogató Győri Hírlap a győzelmét jósolta. Beszédében kiemelte: imádkozó és dolgozó magyarokat szeretne látni, mert csak így lehet a válságból kilábalni. *„Ha nem ezt tesszük, akkor ismét az orosz bolsevizmus jön ránk.”*⁷⁰ Csikvándi Ernő Győrszentmártonban kezdte kampányát, és a Bethlen-kormányt bírálta.⁷¹ A következő hetekben a két jelölt sorra járta a körzet nagyobb falvait. A szavazás (június 28.)

hoggy független a kiscgazdaktól. Vö. ZSITVAY Tibor emlékiratai. Szerk.: Sipos Péter. Bp., 1999. 154. (Korok és dokumentumok: Magyarország 1921–1941.)

⁶⁷ Emlékalbum gróf Bethlen István miniszterelnökségének 10. évfordulójára. Szerk. Berecz Sándor. Bp., 1931. 69.

⁶⁸ Csikvándi (1897-ig Lerner) Ernő (1878–1944) földbirtokos, országgyűlési képviselő. 1919-ben a tanácsköztársaság intézkedései ellen agitált, ezért bebörtönözték. A Felsődunántúli Gazdasági Kamara megalakulásakor alelnökké választotta. 1931–1936-ig volt képviselő.

⁶⁹ Nemzetgyűlési almanach, 1931.

⁷⁰ Győri Hírlap, 1931. május 31.

⁷¹ Dunántúli Hírlap, 1931. június 1.

után második fordulót kellett tartani, mivel egyikük sem szerezte meg a többséget.

A második fordulót július 7-én tartották. A kampány egyre inkább feszültté vált: Sokorópátkai Szabó István támogatására a kerületbe látogatott Mayer János földművelésügyi miniszter és Temesvári Imre parlamenti pénzügyi előadó. A lapok heves választási harcról cikkeztek, autók és kocsik egész serege robogott a kerület falvain keresztül, agítálva egyik vagy másik jelölt mellett.⁷² A szavazás végül Csikvándi Ernő győzelmével végződött, aki 9235 szavazatot kapott Szabó István 6224 szavazatával szemben.⁷³ Így 1931-ben Csikvándi lett a győrszentmártoni kerület képviselője a nemzetgyűlésben. Ez a választási vereség Sokorópátkai Szabó István politikai pályafutásának végét jelentette.

A választásokon az Egységes Párt 14 mandátumot veszített, a Független Kisgazdapárt 10 képviselői helyet szerzett. A kormány baloldali ellenzéke megerősödött.⁷⁴

EPILÓGUS

Az 1931-es választási vereség után Sokorópátkai Szabó István kivonult a nagypolitikából. Korábbi vármegyei tisztségeit 1938-ban bekövetkezett haláláig megtartotta: tagja maradt a törvényhatósági bizottságnak, a Felső-dunántúli Mezőgazdasági Kamara vezetőségében is részt vett. 1933-ban „kibuktatták” a sokorópátkai képviselőtestületből, bár erre vonatkozó írott dokumentumokat nem találtam.⁷⁵ Neve a megyei lapokban ekkor már csak elvétve szerepelt, politikai állásfoglalásai – pl. a Gömbös-éra idején – nem ismertek. Egyik nekrológja említi, hogy jellegzetes alakja fel-fel tűnt néha a fővárosban, mikor ügyeket intézve megfordult a minisztériumban.⁷⁶ Közéleti aktivitása tehát 1931 után sem szűnt meg.

Sokorópátkai Szabó István 1938. december 1-jén halt meg szívbénulás következtében. A nép emlékezetében úgy él, hogy a hosszasan betegeskedő Szabót éppen a falu „intelligenciája” (pap, jegyző, tanító) látogatta meg,

⁷² A Győri Hírlap és a Dunántúli Hírlap tudósítása 1931. július 7-én.

⁷³ A választási jegyzőkönyv elveszett. Az eredményt a Győri Hírlapból vettem.

⁷⁴ ROMSICS Ignác: Bethlen István. Politikai életrajz. Budapest, 1991. 227.

⁷⁵ Képviselőtestületi tagságának megszűntéről KOVÁCS Imre: Történelem hamisítások nélkül. = Kisbíró I. (1989) 2. szám, 2.

⁷⁶ Meghalt a csizmás miniszter. [Nekrológ] = Kis Újság, 1938. december 10.

amikor a halál bekövetkezett.⁷⁷ Az emlékezők szerint temetésén soha nem látott tömeg vett részt: megyei vezetők, politikusok, volt minisztertársak és a falubeliek búcsúztak tőle.

Sokorópátkai emlékére, családjá további életére a nagypolitika rányomta bélyegét. Az egykori miniszter kommunista rendszerben az osztályellenség politikai kategóriájába került és feledésre ítéltetett. Felesége, *Jelencsics Mária* (1881–1963) magányosan és szegényen élt haláláig. Fia, László, sok szenvedést és megpróbáltatást élt át édesapja politikai szerepvállalása miatt. Az 1950-es években években többször bevitte az ÁVH kihallgatásra, ahol kegyetlenül megkínózták. Öngyilkossággal vetett véget életének.⁷⁸ Lászlónak két fia született: István és az ifjabb László. István nem tanulhatott tovább, az üldöztetéstől félve még nevét is megváltoztatta. Segéd munkásként, majd bányász-ként dolgozott. Betegen szociális otthonba került és valamikor a 90-es évek elején halt meg. Ifjabb László jó sportoló volt, ezért fölvetették az orvosi egyetemre. Családjával Egerben élt, az 1980-as években hunyt el.⁷⁹

Befejezésül álljon itt néhány olyan személy emlékezése, akik gyermekként még ismerték Sokorópátkai Szabó Istvánt. A 80 éves *Kelemen Lajos* úgy emlékszik, hogy Szabót a faluban mindenki tisztelte. Gyakran látta hintóban ülve, amint vagy Győr, vagy Gic felé kocsizott. Emlékei szerint egyszerű, közvetlen ember volt, aki politikus korában is szerényen élt; kétszobás parasztházban lakott családjával. *Vigh Béláné* 83 éves asszony is meghatódva emlékezett vissza rá, pedig ő az egykori sokorópátkai „kommunista vezér”, *Dénes Vencel* leszármazottja. Kedves emlékei között tartja számon, hogy Szabó István iskolai kirándulást szervezett számukra, elvitte őket Budapestre és a Balatonra. Még kedvenc székébe is beültette.

A 89 éves *Pintér Lajosné* másként emlékezik Sokorópátkai Szabó Istvánra, hiszen ő annak a Morvai családnak a leszármazottja, amely annak idején Csarada Györgyöt támogatta Szabó ellenében. Emlékei szerint Szabónak egy tagban sok hold földje volt, de ez „a falut illette volna”. Amíg „hatalmon volt”, addig „haverjainak” jól ment a sora, ellenfeleit viszont mellőzte. „Éles eszének és a körülményeknek köszönhettem, hogy az lett belőle, aki lett” — emlékezik az idős asszony.

⁷⁷ Kelemen Lajos, Pintér Lajosné és Horváth Gyuláné született Szabó Jolán sokorópátkai lakosok visszaemlékezései (2004).

⁷⁸ Horváth Gyuláné született Szabó Jolán visszaemlékezése.

⁷⁹ Kozma Lászlóné született Szabó Rózsa visszaemlékezése (2004).

Tuba Lajos sokorópátkai parasztember visszaemlékezése nyomtatásban is megjelent,⁸⁰ ebből idézzük a Szabó Istvánnal kapcsolatos élményt: „Igen jól tudtam számúnyi. A hatodik osztályos vizsgámon rísztv vett Szabó István kegyelmes úr, aki országgyűlési képviselő vót. A vizsga vígin a kegyelmes úr föladata egy szám-tanpéldát, mondta Horváth Dezső tanító urnak, hogy ezt számíttassa ki valamellik gyerekkal. Az osztálybú senki se jelentkezett. Én se mertem jelentkeznyi, mer' nagamba e(gy) darabig megoldottam a föladatot, de aztán megakadtam. Erre főszóllított engemet a Dezső tanító, kihivott a tábláho, és aszonta, hogy ha ez a gyerek nem csinálja meg, akkor egy se! Elkezdtem. O(ly)an hosszú föladat vót, ho(gy) többször is megtelt a tábla. Mindig a sarkára fölirtam a ríszeredmínt, letörütem a táblát, asztán ujra irtam. Ott kinn a tábláná eszembe gyutott a megoldás. U(gy)hogy én ki is számítottam, bemontam a vígeredmínt. Ekkor a kegyelmes úr adott nekem e(gy) pengőt. Ez igen na(gy) píz vót, mer akkor e(gy) pengő egy embernek aratáskor vót e(gy) napi napszáma. Utánnal Dezső tanító aszonta, ho(gy) pedig ez a gyerek ebbe az évbe hatvan fénapot hiánzott!”

Befejezésül Sokorópátkai Szabó István unokahúgának, anyai nagyanymnak a visszaemlékezését idézem: „Pista bátyjával — ahogy mi szóllítottuk — minden bizonyítványosztáskor találkoztunk, mert elvárta, hogy bemutassuk neki iskolai eredményeinket. Dicséretképpen mindig néhány pengőt adott. Jól emlékszem rá, néhány alkalommal a templomba menet fölvettek a hintójukba, és az ángyom az ölébe vett. És együtt mentünk be a templomba is. Szinte most is látom alacsony termetét, kövér alakját, amint lassan lépkedett templomi helye, az első pad felé. A háború után elkerültem hazulról, a Bakony egyik kis falujában éltünk férjemmel együtt. Szülőfalumat emlegetve mindenkinek Sokorópátkai Szabó István jutott az eszébe. Egyszer egy idős asszony könnyes szemmel mesélte, hogy Szabó Istvánhoz fordult segítségért, amikor özvegyen egyellen fiát elvitték katonának, ő maga pedig megbetegedett. Sokorópátkai Szabó azonnal elintézte, hogy a fiát leszereljük, s így anyját ápolhatta. Amikor ezt halottam, nagyon büszke voltam a nagybátyámra. A háború utáni évtizedekben néhányszor gúnyolódva beszéltek róla: ez nagyon fájt nekem.”⁸¹

A fentiek alapján megállapítható, hogy Sokorópátka község első országosan ismert szülőttének alakját csak töredékesen, epizódszerűen, érzelmi viszonyulástól áthatottan őrizte meg a népi emlékezet. A történeti kutatás révén elbeszélhetővé, leírhatóvá vált az életpálya, melynek számos részlete vár még tisztázásra.

⁸⁰ Őt világot éltem meg. Tuba Lajos sokorópátkai parasztember élettörténete. Lejegyezte Vehrér Adél. Győr, 1992. 31–32.

⁸¹ Nagyanym, Horváth Gyuláné született Szabó Jolán visszaemlékezése (2004).

SUMMARY

ATTILA KIRSCH**István Sokorópátkai Szabó's political Activity after 1919**

Due to a special historical period after World War I. István Sokorópátkai Szabó (1878–1938), a politician of the Smallholders' Party, played a rather important role in Hungarian politics. His public activity first focused on his home village, Sokorópátka, then it attained a regional and finally a national level. As a young man he was a village representative, then he became a village judge. From 1910 he worked as a representative at the Assembly of Győr County. Due to his anticommunist views he was arrested and sentenced to death during the proletarian dictatorship in 1919, but he luckily got out of prison. He promoted the modernization of Hungarian agriculture and the rise of smallholders as a minister for smallholder affairs in 1919–1920 and from 1920 to 1931 as a Member of Parliament. He supported the agricultural reform, the improvement of farmers' working conditions, the vocational training of agricultural labourers and the admission of talented youth coming from the peasantry to universities. The essay explores his public activity after 1919. The research also makes it clear that on the basis of his political activity his wife and his son were treated as class enemies and persecuted after 1948, during the communist system.